JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

ISSN:2459-1149

Article Type	Received / Makale Geliş	Published / Yayınlanma
Research Article	07.11.2019	12.01.2020

http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1695

***Citation*:** Yayman, D. (2020). Türkiye ve Avustralya vergi sistemlerinin sosyoekonomik yönden karşılaştırmalı analizi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research, 7*(49), xxx-xxx.

Dr. Derya YAYMAN
Akdeniz Üniversitesi, İİBF Fakültesi, Maliye Bölümü, xxx / TÜRKİYE,
0000-0000-0000-0000

TÜRKİYE VE AVUSTRALYA VERGİ SİSTEMLERİNİN SOSYOEKONOMİK YÖNDEN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

ÖZET

Bu çalışmada Avustralya ve Türk Vergi Sistemlerinin sosyoekonomik yönden karşılaştırılmalı analizi yapılarak her iki ülkenin vergi sistemlerinin sosyoekonomik görünümleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.
Avustralya, dünyanın en yüksek yaşam standardına sahip, kişi başına düşen milli geliri çok yüksek olan bir ülkedir. Aynı zamanda dünyada en yüksek asgari ücretin uygulandığı bir ülkedir. Bir ada ülkesi olan Avustralya çok kültürlü bir yapıya sahiptir. Türkiye ile tarihi bağları çok eskilere dayanmakta, ekonomik ve ticari ilişkileri her geçen gün artarak gelişmektedir. Her ne kadar Türkiye, Dünya Bankasının yayımladığı en çok ilerleme kaydeden 10 ülke arasında gösteriliyor olmasına rağmen Avustralya'nın oldukça gerisinde kalmıştır.
Avustralya, 1 Temmuz 2000 yılında yeni vergi sistemini uygulamaya geçirmiş, vergi idaresinin topluma güven verici bir anlayışla hareket etmesini sağlamış ve vergicilikte yeni teknolojiler geliştirmiştir. Türkiye de sürekli vergi reformlarıyla vergi sistemini en iyi seviyeye getirmeye çalışmış ve vergicilikte yeni teknolojiler geliştirerek vergi idaresinin tam otomasyonunu sağlamıştır. Gerek vergi yönetimi gerekse vergi teknolojisinde attığı adımlar ülkeyi modern vergi sistemi uygulayan ülkeler arasında önemli bir yere taşımıştır. Ancak ekonomik büyüme ve toplumsal refah göstergeleri açısından Avustralya ve OECD ülke ortalamalarının çok gerisinde kalmakta ve gelişmekte olan ülkeler kategorisinde değerlendirilmektedir. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasal şartlar bu duruma yol açmıştır.
Türkiye'de yüksek enflasyon olgusu, işsizlik ve borç oranları, düşük büyüme oranları ve adil gelir dağılımını sağlamada yetersizlik olgusu, dolaylı vergi oranlarının yüksek oluşu ve vergi yapısında aksaklık sorunları devam etmektedir. Avustralya'da ise düşük enflasyon, düşük işsizlik oranları, yüksek büyüme oranları ve adil gelir dağılımını sağlamada yeterlilik olgusu söz konusudur.
Yapılan çalışmada edinilen verilere göre, Avustralya, vergi sistemini daha düzgün yönetebilen, dolayısıyla sosyoekonomik yapısını daha olumlu yönde etkileyen bir vergi yapısına sahip, gelişmiş bir ülkedir. Türkiye de modern vergi sistemlerinin uyguladığı vergileri uygulayan bir ülkedir. Ekonomik, hukuki, siyasi durumundan kaynaklı sorunlarını, hükümetlerin uygulayacağı etkin mali, sosyal ve ekonomik politikalarla aşabilirse, vergi sistemi ve vergi yapısından kaynaklı sorunlarını da aşabilecektir.
Anahtar Sözcükler: Avustralya Vergi Sistemi, Türk Vergi Sistemi, Sosyoekonomik Görünüm.
JEL: H1, H2, H3, H4, H5,H6

COMPARATIVE ANALYSIS OF SOCIOECONOMIC ASPECTS OF TURKISH AND AUSTRALIAN TAX SYSTEMS

ABSTRACT

In this study, comparative analysis of Australian and Turkish Tax Systems has been made and socioeconomic aspects of both systems have been presented in a comparative light.
Australia is a country with one of the world's highest standard of living and a very high national income per capita. It is also the country that has the highest minimum wage. Australia is an island country and has a multicultural structure. Australia has very old historical ties with Turkey and economic and trade relations are developing day by day. However, Turkey, although showing the most progress among the 10 countries published by the World Bank remained behind Australia.
Australia introduced the new tax system on July 1, 2000, enabled the tax administration to act with confidence in society and developed new technologies in taxation. Turkey has also worked continuously in the tax system with the application of tax reforms and new technologies to bring the best level of full automation. The steps taken in both tax management and tax technology have carried the country to an important place among the countries applying a modern tax system. However, in terms of economic growth and social welfare indicators, Turkey stays far behind Australia and OECD country averages and is evaluated in the category of developing countries which is caused by the economic, social and political conditions it faces.

High inflation, unemployment and debt ratios; low growth rates and inability to ensure the fair distribution of income; high indirect tax rates and interrupted tax structure are continuing problems within Turkey while in Australia, there is low inflation, ability to achieve fair income distribution, low unemployment rates and high growth rates.
According to the data obtained in this study, Australia is a developed country that has an effective tax structure and can manage the tax system more smoothly, affecting the socio-economic structure more positively. Turkey is also a country that has a modern tax system. If it can overcome its economic, legal and political problems with the effective fiscal, social and economic policies to be implemented by the governments, it will be able to overcome the problems arising from the tax system and tax structure.
Key Words: Australia Tax System, Turkish Tax System, Socio-economik Outlook.

1. GİRİŞ

Avustralya, Avrupa Birliği ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ülke grubunun ortalama özelliklerini yansıtan, liberal bir ekonomik sisteme sahip, siyasi ve sosyal açıdan incelenmeye değer önemli bir ülkedir. Türkiye ise Avrupa Birliği üyesi olmamakla birlikte, bir yandan doğu uygarlığının köklü tarihine ve kültürel mirasına sahip, diğer yandan Cumhuriyetin ilan edildiği yıldan bu yana Batı uygarlığını ve yaşam şeklini benimsemiş, Doğu ile Batı uygarlıklarının özelliklerini sentezleyen önemli bir ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.

Siyasal olarak federal bir yapıda olan Avustralya, yönetim yetkisini merkez ve eyaletler arasında paylaştırmış, 25,3 milyon kişilik nüfusa ve 7.692.000 km² yüzölçümüne sahip bir ülkedir. Türkiye ise 783.562 km²'lik coğrafyası ve 83 milyon kişilik yoğun nüfusuna rağmen merkezi yönetimle yönetilmektedir.

Bir ada ülkesi olan Avustralya, Güney Pasifik Okyanusu ile Hint Okyanusu arasında yer alır.

Avustralya 40.000 yıllık yaşam geçmişine sahip yerli halkı Aborjinlerin ve dünyanın her yerinden yaklaşık 20.000 yıl öncesinden başlayarak göç etmiş insanların kültürleriyle yoğrulmuş dünyada kültür çeşitliliği en fazla olan ülkelerden birisidir.

Türkiye, Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı konumda bulunan bir ülkedir. Ülkenin üç tarafı denizlerle çevrili olup, topraklarının bir bölümü Anadolu Yarımadası'nda, bir bölümü Balkan Yarımadasının uzantısı olan Trakya'da bulunur.

Çalışmanın birinci bölümünde her iki ülkenin sosyoekonomik görünümü genel olarak ele alınmıştır. İkinci bölümde her iki ülkede uygulanan vergi sistemleri incelenmiştir. Son bölümde ise her iki ülkenin vergi sistemlerinin sosyoekonomik analizi yapılmıştır.

2. AVUSTRALYA VE TÜRKİYE'NİN SOSYOEKONOMİK GÖRÜNÜMÜ

Her iki ülkenin sosyoekonomik görünümü genel hatlarıyla iki alt başlık altında incelenmiştir.

2.1. Avustralya

Avustralya ekonomisinde tarım ve hayvancılık çok önemlidir. Dünyanın en büyük yün üreticisi olan Avustralya, büyük ölçüde et, günlük ürünler, tahıl, meyve, sebze ve şeker ihtiyacını karşılamaktadır.

Avustralya enerji kaynakları ve mineraller açısından zengindir. Dünyanın en büyük kömür ve elmas ihracatçısıdır.

Avustralya'da kimya, elektronik, gıda ve madencilik önde gelen sektörlerdendir. Eğitime de sektör olarak çok önem veren Avustralya, bilim adamları, uzay teknolojisi, tıp, bilgisayar ve mühendislik alanlarında da ileri seviyede araştırmalar yapmaktadır.

Avustralya ekonomisi, Amerikan ekonomisiyle benzerlikler göstermektedir.

Avustralya, Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (APEC) en önemli üyelerinden olup, üye ekonomiler arasında ticari serbestleşmenin desteklenmesinde büyük rol oynamaktadır. Avustralya ihraç ettiği ürünlerin ve hizmetlerin yaklaşık %70'ini APEC üyesi ülkelere yapmaktadır.

Avustralya, dışa açık ekonomiler arasında örnek olarak gösterilen ve son derece liberal dış ticaret politikasına sahip bir ülke olmakla birlikte, özellikle insan ve bitki sağlığı, çevrenin ve tüketicinin korunması ve kamu güvenliği konularında teknik düzenlemeler ve standartlar yoluyla teknik engeller uygulamakta, ithalat yasaklamaları ve kısıtlamaları yapmaktadır. Bunun yanı sıra çevre kirliliği veya hastalık yayması muhtemel tarım ürünlerinde sıkı karantina ve denetim sistemi uygulamaktadır.

Çok kültürlü bir göçmen ülkesi olan Avustralya nüfusu 2019 yılı verilerine göre 25,3 milyondur (URL 7). Nüfusun yaklaşık %91'ini çoğunluğu Avrupa kökenliler, %7'sini Asya kökenliler ve %2'sini Aborjin ve diğer gruplar oluşturmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Tablo 1: 2001'den 2016'ya Sektörlere Göre İstihdamdaki Değişiklikler

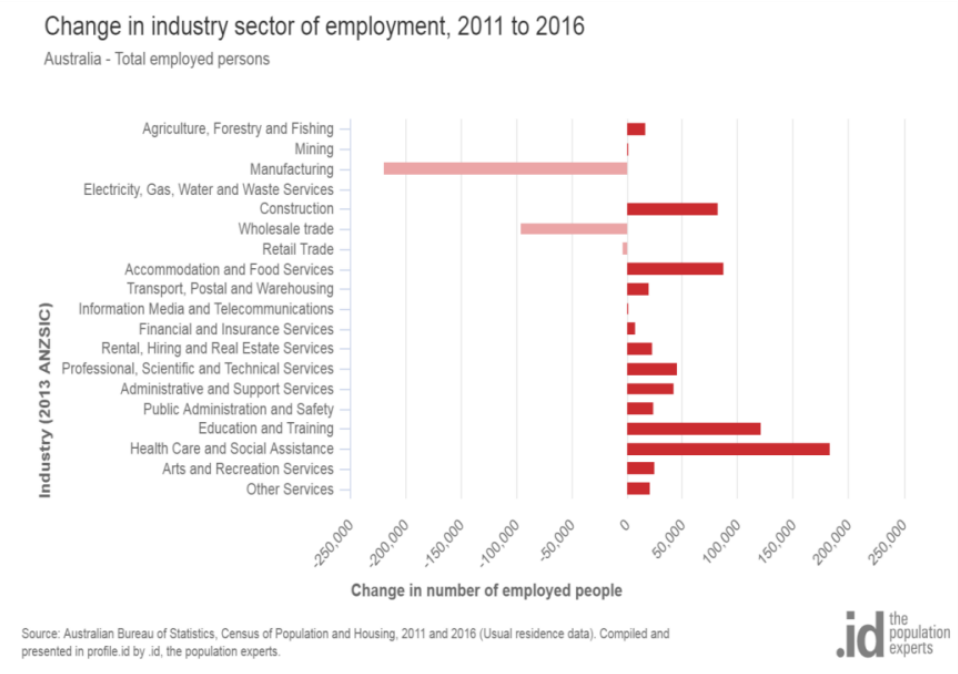

Kaynak: URL 11

Avustralya'da istihdam edilen insan sayısı 2011 ve 2016 arasında 626.729 kişi artmıştır. Avustralya'da 2011-2016 yılları 15 yaş üstü istihdam verileri incelendiğinde; en çok çalışan sayısının 1351.023 kişi (çalışan nüfusun %12,6'sı) ile Sağlık ve Sosyal yardım alanında olduğu görülmektedir. Bunu 1053.819 kişi (%9,9'u) ile perakende ticaret ve 925.897 kişi (%8,7'si) ile eğitim-öğretim alanında çalışanlar izlemektedir (URL 11).

Bu üç endüstri toplam çalışan nüfusun %31,2'sini istihdam etmiştir. Sektör sırası dönem boyunca değişmemiş, biraz artışlarla sıralama aynı kalmıştır. Dönem boyunca İmalat sektöründe 219.130 kişi azalmış, Toptan Ticaret sektörü 96.047 kişi azalmış, Sağlık ve Sosyal Yardım sektöründe 183.450 kişi artmış ve Eğitim ve Öğretim sektöründe 121.587 kişi azalmıştır (URL 1).

En son Avustralya İstatistik Bürosu verileri, toplam istihdamın ve çalışanların geçici payında bir önceki yıla göre Ağustos 2018'de hafif bir düşüş ve aynı zamanda toplam istihdamın bağımsız müteahhit payında küçük bir düşüş olduğunu göstermiştir. 2018 Ağustos ayı itibariyle 2,6 milyon geçici işçi olarak istihdam edilmiştir.

Geçici işçi olarak istihdam edilenlerin toplam istihdam içindeki payı 2017 Ağustos ayında %25,1 iken 2018 Ağustos ayında %24,6'ya gerilemiştir. Bir iş kiralama şirketi ya da iş bulma kurumu tarafından parası ödenen 126.000 çalışan istihdamı vardır (tüm çalışanların sadece yüzde 1,0'ını oluşturan bir paydır). Bu istihdam payı son on yılda çok az değişmiştir. Kamu sektörü çalışanlarının 2018 Ağustos ayı itibariyle özel sektör çalışanlarına kıyasla sabit vadeli bir sözleşmeye girme ihtimalleri çok daha yüksektir (%12,5'e kıyasla %3,8).

Ekonomideki yapısal değişimlere paralel olarak, Avustralya işgücü piyasası son 30 yılda önemli bir değişim geçirmiştir. Bu değişim, hizmet sektörlerinin ekonominin ve istihdamdaki büyümenin itici gücü olarak ortaya çıkmasını da içermiştir. Bu geçişin bir sonucu olarak, kadınların işgücüne katılımında, yarı zamanlı ve gündelik istihdamda (hem kadınlar hem de erkekler için) güçlü bir büyüme ve toplam tam zamanlı çalışanların toplam payının azalmasında çok büyük bir artış yaşanmıştır.

Geçtiğimiz birkaç on yılda, işçi kiralama, kısa vadeli sözleşmelerdeki çalışanlar ve bağımsız müteahhitlerin katılımı gibi diğer standart dışı ya da geleneksel olmayan istihdam biçimleri, işverenlerin

işe alım seçenekleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlık görüntü, farklı iş türlerinin Avustralya ekonomisine katkısına ve önemine ışık tutmaktadır.

Bu durum bazı ekonomik yorumcular ve sendikalar tarafından, işgücünün gittikçe geçici hale dönmesi ve geleneksel ya da standart olmayan istihdam biçimlerindeki orantısız büyüme üzerine iddialarda bulunulmasına yol açmıştır. Bu iddialar en son veriler tarafından desteklenmemektedir. Geçici istihdamda büyümenin son 14 yıldaki daimi istihdamdan daha güçlü veya daha zayıf olduğu dönemler olsa da, çalışanların ve istihdamın geçici payı bu dönemde önemli ölçüde değişmemiştir. Aslında, analiz edilen tüm süreç boyunca, sürekli çalışan sayısındaki artış, gündelik çalışanlardaki büyümeden daha güçlü olmuştur.

En yeni Avustralya İstatistik Bürosu verileri, işgücü kiralama çalışanlarının, son on yılda Avustralya'daki toplam istihdamın çok küçük bir kısmını oluşturmaya devam ettiğini göstermektedir. 1 milyondan fazla bağımsız müteahhit istihdamı vardır. Ancak bununla birlikte, toplam istihdamdaki payları yüzde 9,0'dan yüzde 8,0'a düşmüştür (URL 2).

Tablo 2: Yıllara Göre GSYİH Değişimi

Yıllar	GSYİH (Million $)	Değişim %
2018	1,420,045	2,7
2017	1,386,772	2,8
2016	1,267,750	2,3
2015	1,235,125	2,8
2014	1,457,486	2,3

Kaynak: URL 8

Tablodan görüldüğü gibi Avustralya'nın GSYİH'sı 2014 yılında 1457,486 M.$ iken, 2018 yılında 1420,045M.$ olmuştur. 2014'te %2,3 olan oran 2018'de %2,7 olmuştur.

Tablo 3: Aylık Piyasa Fiyatlarıyla GSYİH 2019

	3Aylık GSYİH	GSYİH Büyümesi (%)	Yıllık Büyüme (%)
2019Q2	275.141 M.$	0.5	1.4
2019Q1	270.104 M.$	0.5	1.7

Kaynak: URL 8

Avustralya'nın GSYİH'sı 2019 yılının bir ve ikinci çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre %0,5 artmıştır. Birinci çeyrekte %1,7 olan değişim, ikinci çeyrekte %1,4 olmuştur.

Tablo 4: Kişi Başına Düşen GSYİH (%)

Yıllar	Kişi Başına Düşen GSYİH (US $)	GSYİH PC Yıllık Büyüme
2018	56.420	0.8
2017	55.974	7.7
2016	51.979	0.9
2015	51.497	-16.5
2014	61.653	-5.4

Kaynak: URL 8

Avustralya'da Kişi Başına Düşen Milli Gelir 2014 yılında $61.653 US iken 2018 yılı itibariyle $56.420 US olmuştur.

Vergi gelirleri 2018-19 dönemi 459.085 milyon $, vergi dışı gelirleri 36.711 milyon $'dır. 2019-20 döneminde toplam vergi gelirlerinin 476.596 milyon $'a, vergi dışı gelirlerinin ise 37.168 milyon $'a yükseleceği tahmin edilmektedir (URL 14).

Avustralya'da enflasyon oranı %1.90'dır. 2018 yılında %1.26 idi (URL 5).

Dış borç tutarı 2019 Haziran itibariyle 1689839,483 $'dır. 2016 Eylül'ünde 1622666.221 $ (URL 6) olan tutar, yıllar itibariyle kimi zaman iniş kimi zaman çıkışlarla hemen hemen aynı seviyeyi korumuştur.

Avustralya'nın ihracatı 2019 Ağustos ayında aylık %3 azalarak 40.98 milyar AUD'a gerilemiştir. İhracat 1971'den 2019'a ortalama 11556,20 milyon AUD' a ulaşmış, 2019 Temmuz ayında 42.446 milyon AUD olmuştur (URL 9).

2.2. Türkiye

Türkiye nüfusu 31 Ekim 2019 tarihi itibarıyla 83 milyon 920 bin 315 kişidir. Türkiye'de ikamet eden nüfus 2018 yılında, bir önceki yıla göre 1 milyon 193 bin 357 kişi artmıştır. Erkek nüfus 41 milyon 139 bin 980 kişi olurken, kadın nüfus 40 milyon 863 bin 902 kişi olmuştur. Buna göre toplam nüfusun %50,2'sini erkekler, %49,8'ini ise kadınlar oluşturmuştur.

Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı, binde 14,7'dir. Yıllık nüfus artış hızı 2017 yılında ‰12,4 iken, 2018 yılında ‰14,7 olmuştur.

İl ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı %92.5 iken belde ve köylerde yaşayanların oranı %7.7'dir (Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK], 2019).

Tablo 5: Nüfus ve işgücü artışı

Kaynak: TÜİK (2019), Nüfus ve İşgücü Artışı

İstihdam, 2017 yılında ekonomide büyümenin etkisiyle 1,2 milyon artmıştır. 2018 yılında ise yıllık istihdam oranındaki artış azalan bir seyir izlemiş ve işsizlik oranı artarak %10,9 seviyesine gelmiştir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018, s.1-81).

TÜİK verilerine göre 15 yaş üstü nüfus Haziran 2019 itibariyle 61 milyon 426 bine yükselmiştir. İşgücüne dahil olan kişi sayısı 32 milyon 766 bindir. İşgücü artışının nüfus artışına oranı %17 olarak gerçekleşmiştir.

TÜİK verilerinden "iş gücüne dahil olmayanların nedenlerine göre dağılımı"na bakıldığında; 2018 ile 2019 Haziran ayları karşılaştırıldığında "ev işleriyle meşgul" olduğu için iş gücüne dahil olmayanların sayısı son bir senede 408 bin artarken, "Emekli" olduğu için işgücüne dahil olmayan sayısı ise 410 bin artmış olduğu görülebilir. İş aramayıp, çalışmaya hazır olanlar"ın sayısı da bir yılda 167 bin artmıştır.

Türkiye'de işsizlik oranı Mayıs 2019 itibariyle %12,8, istihdam oranı %45,4, tarım dışı işsizlik oranı %16,1, işgücüne katılma oranı %52,9'dur (TÜİK, 2019).

Türkiye genelinde 15 ve üzeri yaştakilerde işsiz sayısı, ocakta geçen yılın aynı ayına göre 1 milyon 21 bin kişi artarak 4 milyon 157 bin kişiye ulaşmıştır (TÜİK, 2019).

Çalışanların sektörlere göre dağılımına bakıldığında öncü sektörün hizmetler sektörü olduğu görülmektedir. Hizmetler sektörü GSYH'nin yaklaşık üçte ikisini, istihdamın ise yarısını teşkil etmektedir. Hizmetler sektörünü sanayi sektörü izlemektedir. Tarım sektörü ise istihdamın %19'unu teşkil ederken GSYH içindeki payı %3 ile sınırlıdır.

2018 yılında hizmetler sektörü istihdam artışı bir miktar yavaşlasa da tarım dışı istihdam artışında öncü sektör olmaya devam etmiştir. 2018 yılı Haziran ayı itibariyle hizmetler sektöründe 451 bin kişiye ilave istihdam sağlanmış, sektörde çalışan sayısı 15,8 milyon kişi olmuştur. Sanayi sektörü istihdamının son bir senedir toplam istihdama artan oranlarda pozitif katkı vermesi büyüme açısından da önemli bir gelişmedir. 2017 yılında iktisadi faaliyetlerdeki güçlenme, imalat sektörüne yönelik sunulan üretim,

yatırım ve istihdam teşviklerinin güç kazanması sanayi istihdamını artırmıştır. 2018 yılı Haziran döneminde sanayi sektöründeki istihdam artışı bir önceki yılın aynı dönemine göre 354 bin kişi olmuştur. Böylece sanayi sektöründe istihdam edilenlerin sayısı 5,7 milyon olmuştur.

Diğer yandan yurt içi talep gelişmelerine paralel olarak inşaat ve tarım sektörlerinde istihdam artışı zayıflamıştır. Büyümenin temel sürükleyicilerinden biri olan inşaat sektörü istihdamı Haziran döneminde 61 bin kişi daralmıştır. Tarım sektöründe son yıllarda yaşanan istihdam kaybı Haziran döneminde de devam etmiş ve kayıp 133 bin kişi olmuştur (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018, s.1-81).

Türkiye ekonomisi, 2017 yılında, ekonomiyi canlandırma amacıyla uygulamaya konulan mali teşvikler, destekleyici makro iktisadi politikalar, Kredi Garanti Fonu aracılığıyla sağlanan krediler ve olumlu dış konjonktürün etkisi ile %7,4 büyüyerek G20 ülkeleri arasında en hızlı büyüyen bir ülke konumuna gelmiştir.

2018 yılında ise siyasi ve jeopolitik riskler, uluslararası ticarette korumacı eğilimler ve finansal koşullarda sıkılaşma gibi şoklar yaşamasına rağmen, Türkiye ekonomisi 2018 yılının ilk iki çeyreğinde sırasıyla %7,3 ve %5,2 ile yüksek oranda büyümüştür (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018).

2019 yılının tamamı için %0,5-1,0 bandında bir GSYH büyümesi beklenmektedir (Şenol, 2019, s.16).

Türkiye'nin Gayri Safi Yurt İçi Hasılası 766 milyar dolardır. Kişi başına düşen milli gelir Avustralya'da 53 bin 825 dolar iken Türkiye'de 8 bin 958 dolardır (TÜİK, 2019; URL 2).

Türkiye'de 1970-2016 döneminde kişi başına sadece 12,8 kat gelir artışı olmuştur. Bu artış Türkiye'nin son 46 yılda vatandaşlarının refah düzeyini arttırabildiğini, ancak bu alandaki performansının düşük kaldığını göstermektedir. Nitekim 2016 yılı itibariyle Türkiye dünyanın 17. büyük ekonomisi iken, kişi başına düşen gelir sıralamasında ancak 79. sırada yer almaktadır (Ege Bölgesi Sanayi Odası [EBSO], 2018, s.18).

2018 yılında kamu maliyesi politikaları bir yandan mali alanı ve enflasyonla mücadeleyi desteklerken, diğer yandan yapısal, konjonktürel ve sosyal ihtiyaçları karşılamak üzere yürütülmüştür. Bu dönemde kamu gelirlerini artıran, kamu giderlerinde tasarruf sağlayan önemli düzenlemeler yürürlüğe girerek enflasyonla mücadelede önemli bir yol kat edilmiştir. Bunun yanı sıra yatırım, üretim, istihdam ve ihracatı destekleyen nakdi ve vergisel teşvikler sağlanmış, gelir dağılımını ve sosyal adaleti pekiştiren düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Ekonomik ve sosyal teşvikler mali dengeler üzerinde bir miktar maliyet yaratmış, 2017 yılı sonunda 47,8 milyar TL olan 12 aylık birikimli merkezi yönetim bütçe açığı Ağustos ayı itibarıyla 73,4 milyar TL'ye yükselmiştir.

Bu kapsamda 2018 yılında %1,9 olması beklenen merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ye oranının 2019 yılında %1,8 olması öngörülmektedir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018, s.1-81).

Bütçe giderleri, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar ile yıl içinde ekonomide meydana gelen gelişmeler neticesinde artmıştır. 2018 yılında asgari ücret desteğinin sürdürülmesi, hızlandırılan yatırım giderleri, turizm desteklerinin artırılması, üniversite hastanelerinin borçları, emeklilere ödenen bayram ikramiyeleri, yaşlılık aylıklarının iyileştirilmesi, kamu görevlileri ve işçilere yapılan enflasyon zammı, yapılan ilave personel atamaları ve taşeron işçilerin kamuda istihdam edilmesi bütçe üzerinde ilave maliyet oluşturmuştur. Böylelikle 2018 yılının ilk sekiz ayında bütçe giderleri geçen yılın aynı dönemine göre %23,7 artarak 536,5 milyar TL, faiz hariç bütçe giderleri %22,9 artarak 486,3 milyar TL, faiz giderleri ise % 31,5 artarak 50,2 milyar TL olmuştur. Bu çerçevede yıl sonunda bütçe giderlerinin bütçe hedefinin 59 milyar TL üzerinde gerçekleşerek 821,8 milyar TL olması beklenmektedir. 2018 yılının ilk sekiz ayında bütçe giderlerindeki artışa en büyük katkıyı cari transferler yapmıştır. Yılın ilk sekiz ayında bütçe giderlerindeki %23,7'lik artışın 8 puanı cari transferlerden kaynaklanmıştır. Cari transferler bu dönemde %18,8 artışla 218,5 milyar TL olmuştur. Bu artışta özellikle emeklilere Ramazan ve Kurban bayramlarında verilen 1.000'er TL'lik bayram ikramiyeleri ve yaşlılık aylıklarının iyileştirilmesi etkili olmuştur. Ayrıca vergi gelirlerinin öngörülenin üzerinde gerçekleşmesiyle gelirden ayrılan paylar da cari transfer giderlerini artıran önemli bir unsur olmuştur. Bütçe giderlerindeki en yüksek ikinci katkı personel giderleri kaynaklıdır. Sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri dahil personel giderleri, yılın ilk sekiz ayında geçen yılın aynı dönemine göre %22,3 artarak 154,9 milyar TL olarak gerçekleşmiş ve bütçe giderlerindeki artışa 6,5 puan katkı yapmıştır. Kamu görevlileri ve işçilere yapılan enflasyon zammı, başta askeri personel ve emniyet olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık

Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı personel atamaları, askeri personelin maaşlarında yapılan iyileştirmeler, taşeron işçilerin kamu kurum ve kuruluşlarında işçi kadrolarında istihdam edilmesi personel giderlerinin artışında etkili olmuştur.

2018 yılında yatırım giderleri, hızlanan altyapı yatırımları ile bütçe giderlerini artırmış, büyümeye pozitif katkı sağlamıştır. Yılın ilk sekiz ayında yatırım giderleri geçen yılın aynı dönemine göre %42,7 artışla 57,2 milyar TL olmuş ve bütçe giderlerindeki artışa 3,9 puan katkı yapmıştır. Yılın ilk yarısında özel sektör ve kamu sektörü olmak üzere toplam yatırımlar ise %5,8 artarak büyümeye 1,7 puan katkı vermiştir. 2018 yılının ilk sekiz ayında mal ve hizmet alım giderleri geçen yılın aynı dönemine göre %13,3 artarak 41,4 milyar TL olmuştur. Yılın ilk sekiz ayında borç verme giderleri geçen yılın aynı dönemine göre %66,4 artarak 14,3 milyar TL olmuştur. Üniversite hastanelerinin biriken borçlarının Haziran ayında bütçeden karşılanması buna sebebiyet vermiştir. Faiz yükü, 2018 yılından itibaren artış eğilimine girmiştir. 2018 yılının ilk sekiz ayında faiz giderleri, geçen yılın aynı dönemine göre %31,5 oranında artarak 50,2 milyar TL olmuştur. Kur artışına bağlı olarak döviz cinsi borçlara ödenen faizin artması ile önceki dönemde yapılan yüksek borçlanma miktarı ve 2017 yılından itibaren yükselen borçlanma faizleri bu artışta etkili olmuştur.

2017 yılında Gelir Vergisi tahsilatı içerisinde, beyana dayalı Gelir Vergisi'nin oranı %4'tür (5 milyar TL / 112 milyar TL). Gelir Vergisi beyannamesi veren 3,5 milyon mükellef, 2017'de 5 milyar TL Gelir Vergisi ödemiştir. Kişi başına düşen aylık Gelir Vergisi, 119 TL'dir. Bu da göstermektedir ki beyana dayalı gelir vergisi mükelleflerince ödenen vergi, asgari ücretlinin ödediği vergi düzeyinin bile altında kalmaktadır. 2017 yılında Gelir ve Kurumlar Vergisi tahsilat toplamı 165 milyar TL, aynı yıl toplam vergi geliri tahsilatı ise 536 milyar TL'dır. Bu durumda Gelir ve Kurumlar Vergisi tahsilat toplamının toplam vergi gelirlerine oranı %30 olmaktadır. Oysa AB ve OECD ülkelerinde bu oran, %50-60'lara kadar çıkabilmektedir. Gelir üzerinden alınan vergilerin %30 gibi son derece düşük bir oranda olması, vergilerin mali güce göre alınmasını öngören Anayasanın 73. maddesine aykırıdır. İlk 100 mükellef beyana dayalı gelir vergisinin %20'sini ödemektedir. 2017 yılı vergi rekortmenleri listesinde yer alan ilk 100 Gelir Vergisi mükellefi toplam 1 milyar TL Gelir Vergisi ödemiş olup, bu tutar beyana dayalı Gelir Vergisi tahsilatı olan 5 milyar TL'nin %20'sine tekabül etmektedir. Başka bir deyimle ilk 100 mükellef toplanan her 100 lira verginin 20 lirasını öderken 3,5 milyon mükellef 80 lirasını ödemiştir. Kurumlar Vergisi açısından bakıldığında ise kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının %10 bile olmadığı göze çarpmaktadır. 760 bin Kurumlar Vergisi mükellefinin ödediği ortalama vergi miktarı yıllık 70 bin TL'dir (53 milyar TL / 760 bin). 2017 yılı vergi rekortmenleri listesinde yer alan ilk 100 Kurumlar Vergisi mükellefi, toplam 25 milyar TL Kurumlar Vergisi ödemiş olup, bu tutar toplam Kurumlar Vergisi tahsilatı olan 53 milyar TL'nin yaklaşık yarısına tekabül etmektedir. Gelir ve Kurumlar vergisindeki bu durum vergi sistemindeki çarpıklığı göstermektedir. Şayet ilk 100 mükellef değil de ilk 5.000 mükellef dikkate alınırsa durumun daha da vahim olduğu, neredeyse bütün vergi yükünün bu mükelleflerin üzerine yüklendiği anlaşılacaktır (İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2019, s.2).

2018 yılının ilk sekiz ayında bütçe gelirleri güçlü talep ve fiyat artışı ile yapılandırma, imar barışı ve bedelli askerlik gibi düzenlemelerin olumlu etkisiyle güçlü bir performans sergilemiştir. Bu dönemde bütçe gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre %18,9 oranında artarak 485,7 milyar TL, vergi gelirleri %19,4 artarak 410,1 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergi gelirlerinin vergi gelirlerindeki artışa katkısı çok büyük olmuştur. Bu dönemde gelir vergisi geçen yılın aynı dönemine göre %24,8 oranında artarak 88,3 milyar TL, kurumlar vergisi ise %30,2 artarak 51,1 milyar TL olmuştur. Bu kapsamda gelir ve kazanç üzerinden alınan vergi gelirlerinin toplam vergi artışına katkısı 8,6 puan olmuştur. Gelir vergisindeki artışta güçlü istihdam ile ücretler ve mevduat faizleri üzerinden yapılan tevkifatlar etkili olurken, kurumlar vergisinde yılın ilk yarısındaki ekonomik faaliyetlerdeki güçlü artış ile vergi oranında yapılan 2 puanlık artış önemli rol oynamıştır.

2018 yılının ilk sekiz aylık döneminde ithalde alınan KDV gelirleri bütçe gelirlerini desteklemiştir. Bu dönemde dolar cinsinden ithalat %6, ortalama döviz kuruna göre TL cinsinden ithalat %26,3, ithalde alınan KDV gelirleri ise %27,7 oranında artmıştır. Böylelikle ithalde alınan KDV gelirlerindeki artışın vergi gelirlerine katkısı 4,8 puan olmuştur.

Brüt KDV tahsilatı yüksek oranda artarken, dahilde alınan KDV gelirleri hızlanan iadeler nedeniyle daha düşük oranda artmıştır. 2018 yılının ilk sekiz ayında dahilde alınan brüt KDV tahsilatı bir önceki

yılın aynı dönemine göre %22 oranında artarken, iadeler %30,2, net tahsilat ise %14,7 oranında artmıştır.

ÖTV gelirleri ise yılın ilk sekiz ayında enflasyonla mücadeleyi desteklemeye yönelik alınan kararların etkisiyle %7 gibi düşük bir oranda artmıştır. Bu duruma 2018 yılı Mayıs ayından itibaren akaryakıt pompa satış fiyatlarında tavan fiyat uygulama kararının alınması sebebiyet vermiştir. Alınan bu kararla, petrol fiyatları ve döviz kuruna bağlı olarak rafineri fiyatlarında meydanda gelen artış akaryakıt ürünlerinden alınan maktu ÖTV tutarlarında indirim yapılarak karşılanmıştır. Bu kararın da etkisiyle akaryakıt ÖTV tahsilatı yılın ilk sekiz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre %1,1 oranında azalmıştır.

Öte yandan vergi dışı gelirler bütçe gelirlerini desteklemeye devam etmiştir. Yılın ilk sekiz ayında vergi dışı gelirler geçen yılın aynı dönemine göre %16,1 artarak 75,6 milyar TL olmuştur. Bu dönemde KİT ve kamu banka temettü gelirleri ile imar barışı, bedelli askerlik ve yeniden yapılandırma kanunlarından ek gelir sağlanırken özelleştirme gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre bir miktar azalmıştır. Yılın ilk sekiz ayında TCMB'den 12,4 milyar TL temettü geliri, 4,2 milyar TL de özelleştirme geliri elde edilmiştir. 2018 yılında genel devlet açığındaki kısmi artışın mali disiplin politikasıyla aşağı çekilmesi hedeflenmiştir. 2017 yılında %1,8 olan genel devlet dengesi, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahalli idareler, sosyal güvenlik kuruluşları ile genel sağlık sigortası, fonlar, döner sermayeler ve İşsizlik Sigortası Fonu'nun toplamından oluşmaktadır. Devlet açığının GSYH'ye oranının 2018 yılında %2,4, 2019 yılında ise uygulanacak tedbirler ile %1,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. 2018 yılında genel devlet açığındaki artışın 0,4 puanının gelir kaybından, 0,2 puanının ise gider artışından kaynaklanacağı tahmin edilmektedir. 2019 yılında ise başta yatırım ve cari harcamalar olmak üzere gider konsolidasyonundan kaynaklı genel devlet dengesinde iyileşme hedeflenmiştir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018, s. 1-81).

2019 Ocak-Haziran dönemi vergi gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre 12 milyar 922 milyon TL artarak 307 milyar 743 milyon TL olarak gerçekleşmiş olup, artış oranı %4,4'dür. Bu artışın 10 milyar 679 milyon TL'si gelir vergisi stopajından, 315 milyon TL'si geçici kurumlar vergisinden, 5 milyar 229 milyon TL'si tütün mamüllerine ilişkin özel tüketim vergisinden, 2 milyar 705 milyon TL'si ise banka ve sigorta muameleleri vergisinden, 2 milyar 552 milyon TL'si ithalattan alınan katma değer vergisinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra söz konusu dönemlerde azalışlar mevcut olup, bu azalışların 4 milyar 334 milyon TL'si dahilde alınan katma değer vergisinden, 2 milyar 872 milyon TL'si petrol ve doğalgaz ürünlerine ilişkin özel tüketim vergisinden, 5 milyar 618 milyon TL'si motorlu taşıt araçlarına ilişkin den, 404 milyon TL'si harçlardan kaynaklanmaktadır (Gelir İdaresi Başkanlığı, 2019b, s.50).

Türkiye, OECD ülkeleri arasında, vergi yükü en düşük olan ülkelerdendir. Toplam vergi gelirlerinin GSYH'ye oranlanması demek olan vergi yükü, 2011 yılı itibariyle bazı OECD ülkelerinde aşağıdaki gibidir (İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2019).

Ülkeler	Vergi Yükü (%)
Avusturya	42
Fransa	44
İspanya	31
İngiltere	35
ABD	25
Almanya	37
Türkiye	25

Türkiye kamu mali dengeleri küresel ölçekte örnek gösterilen ülkeler arasındadır. Genel devlet açığında, küresel kriz yılı olan 2009 hariç, son 14 yıldır Maastricht Kriterini sağlamayı sürdürmüştür. 2010 yılından bu yana geçen son dokuz yıldır genel devlet açığının GSYH'ye oranı ortalama %1,2'dir. Bu oran OECD ülkelerinde ortalama %4,4, gelişmekte olan ülkelerde ise ortalama %2,9'dir. Bütçe açığı bakımından ise Türkiye halen %3 olan Maastricht Kriterinin altındadır.

Kamu borç yükü de küresel ölçekte oldukça düşük bir seviyededir. Son sekiz yılda kamu borç stokunun GSYH'ye oranı OECD ülkelerinde ortalama %108, Avro Bölgesi'nde %88,2 ve gelişmekte olan

ülkelerde ortalama %42,3 olmuştur. Buna göre Türkiye'de kamu borç yükü, gelişmiş ülke ortalamalarının yaklaşık dörtte biri kadarken, gelişmekte olan ülkelerin (GOÜ) ortalamasından da yaklaşık 11 puan daha düşüktür.

Kamu net borç stokunun GSYH'ye oranı 2018 yılının ikinci çeyreğinde %9 olmuştur. 2018 yılının ikinci çeyreğinde döviz cinsi kamu net borç stokunun GSYH'ye oranı %0,5 olurken, TL cinsi borç stokunun GSYH'ye oranı da %8,5 olmuştur.

Merkezi yönetim toplam borç yükü 2018 yılında kısmi artış göstermiştir. 2017 yılında %28,2 olan borç stokunun GSYH'ye oranı 2018 yılı Ağustos ayında %30,8 olmuştur. Bu dönemde merkezi yönetim toplam borç stokunun %50,2'sini (579,4 milyar TL) iç borç stoku, %49,8'ini (574,1 milyar TL) ise dış borç stoku oluşturmuştur.

Türkiye'de enflasyon oranı 2019 Kasım ayı itibariyle %10,56'dir (TÜİK, 2019).

2017 yılında 47,4 milyar dolar olan cari işlemler açığı, 2018 yılında artan ihracat performansı ve turizm gelirlerine karşın enerji fiyatlarındaki artış, altın ithalatındaki yüksek seyir ve güçlü iç talep ile 2018 yılı Mayıs ayında 12 aylık bazda 58,3 milyar dolara kadar yükselmiştir. İzleyen aylarda ise ekonomide yaşanan dengelenmeye bağlı olarak 3,7 milyar dolar daralarak 2018 yılı Temmuz ayı itibarıyla 54,6 milyar dolara gerilemiştir. Enerji ve altın hariç çekirdek açık da benzer bir seyir izleyerek 2018 yılının Mayıs ayında 12 aylık bazda 8,1 milyar dolara yükselmiş, talep dengelenmesi ile Temmuz ayında 4,4 milyar dolara gerilemiştir. Yılın ikinci yarısında ithalatın azalmasıyla beraber turizm ve ihracatındaki olumlu seyir ile cari açığın hızla daralmaya devam edeceği ve 2018 yılının tamamında 36 milyar dolar olacağı beklenmektedir. Bu çerçevede 2017 yılında %5,6'ya yükselen cari işlemler açığının GSYH'ye oranının Yeni Ekonomi Programı tahminlerine göre 2018 ve 2019 yıllarında sırasıyla %4,7 ve 3,3 olacağı öngörülmektedir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018, s. 1-81).

Sosyal güvenlik sistemi yapılan "reform"lara karşın devlet katkısının yetersizliği, kayıt dışı istihdamdan doğan prim kaçakları, çalışanlar ile emekliler arasındaki (aktif/pasif) dengesizliği, yaşlılık sigortasından (emeklilik) yararlanma koşullarının ağırlaştırılmış olması, emeklilik ve genel sağlık sigortasının piyasaya açılması gibi nedenlerle kamu hizmeti niteliğini gittikçe yitirmiştir. Ayrıca toplanan sosyal güvenlik primlerinin ve SGK kaynaklarının amacı dışında kullanılması gibi nedenlerle sistemde sorunlar yaşanmaya devam etmektedir.

Ülkemiz nüfusunun %15'i Sosyal Güvenlik Sistemi'nin dışında, çalışan her 100 kişiden 34'ü sosyal güvenceden yoksundur. Sosyal Güvenlik Sistemi'ne devletin katkısı, OECD Ülkelerinin altındadır. 3 Milyondan fazla hane Sosyal Yardım almaktadır. Sosyal Güvenlik Sistemi'nin finansmanında işçilerin yükü giderek artmaktadır. Emeklilere GSYH'dan ayrılan pay diğer ülkelere göre düşüktür. Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi'ne katılan her 10 kişiden 6'sı sistemden çıkmıştır. İşsizlik Sigortasına başvuran 10 işsizden yalnızca 3'ü İşsizlik Sigortası'ndan faydalanmaktadır.

Sosyal güvenlik "reformu"nun temel gerekçelerinden biri olarak sunulan herkesin sosyal güvenceye kavuşturulacağı söylemine rağmen nüfusun en yoksul kesimini oluşturan %14,77'lik kesimi sosyal güvenceden yoksundur.

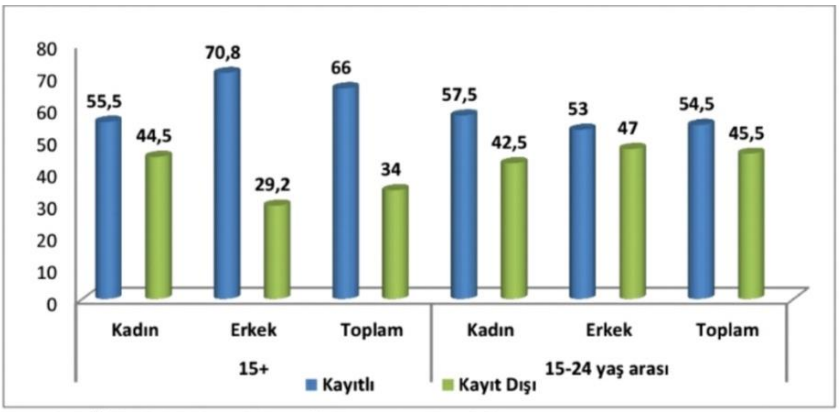

Kaynak: TÜİK.(2017). Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılık.

Grafik 1: Kayıt Dışı İstihdam Oranları

Sosyal Güvenlik Sistemi'nden yararlanamayanların çoğunluğunu kayıt dışı çalışanlar oluşturmaktadır. 2017 yılında toplam istihdamın %34'ü kayıt dışıdır. 2019 yılında ise toplam istihdamın %36'sı kayıt dışıdır (TÜİK, 2019). İşteki durumuna göre kayıt dışı çalışmanın en yaygın olduğu kesim ise; ücretsiz aile işçiliğidir. Ücretsiz aile işçilerinin %91'i, kendi hesabına çalışanların %63'ü, ücretli ve yevmiyeli olarak çalışanların da %18'i kayıt dışı çalıştırılmaktadır. En düşük kayıt dışılık oranı ise %17 ile işverenlerdedir. Tarım ve tarım dışı ayrımına baktığımızda da ücretsiz aile işçilerinde ve kendi hesabına çalışanlarda kayıt dışılık oranları oldukça yüksektir.

Cinsiyet ve yaşa göre kayıt dışı istihdama baktığımızda ise kadınlar ve gençlerin sosyal güvenceden yoksun olarak çalıştığı görülmektedir. Kadınların %44,5'i, gençlerin de %45,5'inin hiçbir sosyal güvencesi yoktur.

Sosyal Güvenlik Sistemi'nin iyi işleyebilmesinde kamu harcamalarının oldukça önemli bir payı vardır. Ancak Türkiye'de sosyal güvenlik harcamalarının toplam kamu harcamaları içerisindeki payı düşüktür. Avrupa ülkelerinde toplam kamu harcamalarının yarıdan fazlası sosyal güvenlik harcamalarına ayrılırken, Türkiye'de bu oran %44'tür. Almanya'da %55, İspanya'da %58, İtalya'da %56, OECD ülke ortalaması %45,2'dir. GSYH içinde sosyal güvenliğe ayrılan paya bakacak olursak ülkemizde sosyal güvenlik harcamalarının, OECD ülkelerinin oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir. Türkiye'de sosyal güvenlik harcamalarının GSYH oranı %13,5 iken OECD üye ülke ortalaması %21'dir.

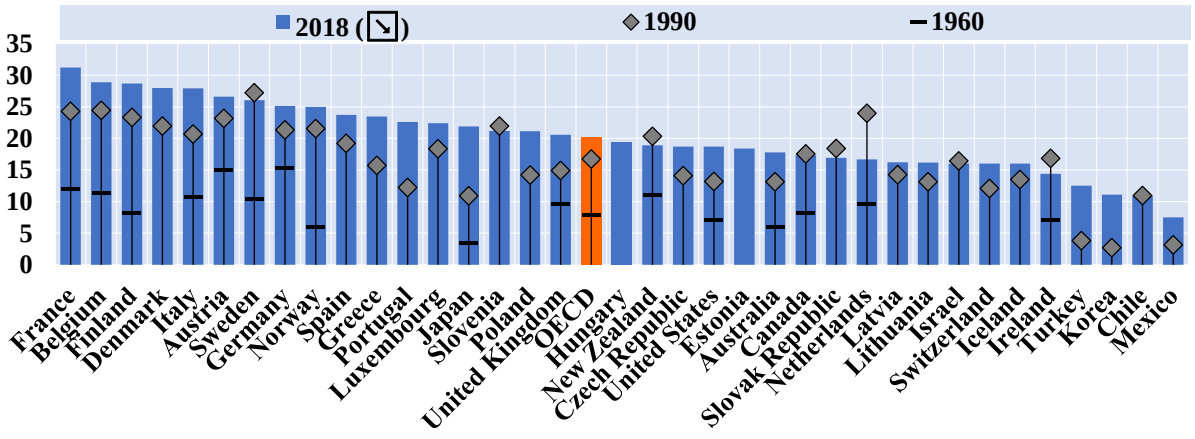

Grafik 2: OECD ülkelerinde GSYH Yüzdesi Olarak Sosyal Güvenlik Harcamaları
Kaynak: URL 17

Türkiye'de gelir idaresinde modernizasyon süreci 1990'lı yılların sonlarında başlamıştır. Bu anlamda ilk proje kısa adı VEDOP olan, Vergi Daireleri Tam Otomasyon Projesi'dir. Daha sonra; MOTOP olarak adlandırılan ''Motorlu Taşıtlar Vergi Daireleri Otomasyon Projesi, E-Vdo, VEDOS (Denetim Bilgi Sistemi), BİDDEP (Bilgisayar Destekli Denetim Projesi), VERİA (Veri Ambarı), EMKAS 12 (Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sistemi), , E-Arşiv (Elektronik Arşiv), Vergi Dairesi Başkanlığı'nın Şubat 2009 tarihinde başlatmış olduğu E-Denetim (Elektronik Denetim Projesi), İnsan Kaynakları Programı (İNKA), Takdir Komisyonu Otomasyonu Sistemi (TAKKOM), Özelge Otomasyon Sistemi13, DEFGEL (Vergi Dairesi Başkanlığı / Defterdarlık Gelir Müdürlüğü Otomasyonu), Vergi Dairesi Müdürleri Vergi İnceleme Otomasyon Sistemi, V-D Intra, GÜMBS (Gümrük Müsteşarlığı Bağlantı Sistemi), EBTİS (Elektronik Banka Tahsilât İşleme Sistemi), VergiBilir internet sayfası, Help-Desk (Bilgi işlem ve yardım masası), İnternet Vergi Dairesi, Çağrı Merkezi, VİMER, Elektronik fatura 15 uygulaması, E-Bilet Projesi, E-Defter projesi, Kısa Mesaj Bilgilendirme Servisi gibi proje ve uygulamalar yürürlüğe konmuştur (Cenikli ve Şahin; 2013).

Türkiye'de yoksullukla ilgili veriler TÜİK tarafından yayınlanmaktadır. TÜİK, 2010 yılı ve sonrasındaki yoksulluk verilerini, satın alma gücü paritesine göre dolar cinsinden yoksulluk oranları şeklinde hesaplamaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2018'de bir önceki yıla göre Türkiye'de yoksulluk oranı artmıştır. Gelir dağılımı eşitsizliği, en yüksek gelire sahip %20'lik grubun gelirinin, en düşük gelire sahip %20'lik grubun gelirinin karşılaştırılmasıyla hesaplanmaktadır. En yüksek gelire sahip grup ile en düşük gelire sahip grup arasındaki fark ne kadar açılırsa gelir dağılımı eşitsizliği de o derece artmaktadır. Türkiye'de en zengin %20'lik kesim gelirin %47,6'sını alırken en

düşük gelire sahip %20'lik kesim ise sadece %6,1'ini almıştır. Türkiye'de 2017'de %7,5 olan gelir dağılımı eşitsizliği oranı 2018'de %7,8'e yükselmiştir.

TÜİK'in verilerine göre il bazında en yüksek gelir dağılımı eşitsizliği %8,6 ile İstanbul olmuştur. Bu ili %7,2 ile Tekirdağ, Edirne ve Kırklareli izlemektedir.

Gelir dağılımı eşitsizliğinin en düşük olduğu iller ise %4,5 ile Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli olmuştur. Bu illerde, en zengin ile en yoksul arasındaki gelir dağılımı farkı daha düşük belirlenmiştir.

TÜİK "göreli yoksulluk"u hesaplamaktadır. Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hane halkı, göreli anlamda yoksul sayılır. Buna göre Türkiye'de gelire dayalı göreli yoksulluk oranı 2018 yılında %13,9 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2019).

Yeni asgari ücretin uygulanmaya başlanmasından bu yana yapılması gereken harcama tutarı her ay artmakta ve yapılan zamların etkisiyle aile bütçesine ek yükler gelmektedir. 2020 yılı başından itibaren bekar bir işçinin asgari ücreti aylık net 2.324,70 TL olarak belirlenmiştir. Bu rakam işçinin işverene maliyetini 3458,03 TL'ye ulaştıracaktır (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

3. AVUSTRALYA VE TÜRK VERGİ SİSTEMLERİ

3.1. Avustralya

Avustralya, 1 Temmuz 2000 yılında yeni vergi sistemini uygulamaya geçirerek, vergilerde ciddi değişiklikler yapmış ve ücretlilerin vergilendirilmesinde Kazandıkça Ödeme Yöntemini benimsemiştir. Vergi sisteminin değişimine paralel olarak vergi idaresinde de yenilenme hamleleri başlatmıştır.

Bu hamlelerle vergi idaresinin topluma güven sağlayıcı bir anlayışla hareket etmesi, toplumla iş birliği, vergi reformu ve yeni teknoloji kullanımı sağlanmıştır. Bu çerçevede topluma hızlı ve açık bilgi vermek, vergi idaresi personelini rotasyona tabi tutmak, vergi idaresi çalışanlarını eğitmek, atamalarda objektif değerlendirme yöntemleri kullanmak, yöneticilerin liderlik vasıflarını ortaya çıkarmak, ödüllendirmek vb. amaçların gerçekleşmesi için çalışmalar yapılmıştır (Gerçek, t.y).

Avustralya, tarife indirim programı çerçevesinde, toplam ürünlerin %41'inin vergisini sıfıra, %35'inin vergisini de %5'e indirmiştir. %5'in üzerinde gümrük vergisi uygulanan ürünler ise yolcu taşıma amaçlı motorlu araçlar (YTMA), tekstil ve giyim, ayakkabılardır (TGA).

1998 yılında duyurulan bir sanayi geliştirme programı altında, YTMA ve TGA tarifeleri, 2005 yılına kadar mevcut seviyelerinde dondurulmuştu. Buna göre YTMA'larda %15, giyimde %25 ve ayakkabı ve ev tekstilinde ise %15 seviyesinde olan oranlar, 2005 yılı ile birlikte sırasıyla %10, %17,5 ve %10'a indirilmiş ve son olarak 2010 yılı Ocak ayı itibariyle yapılan indirim ile sırasıyla %5, %10 ve %5 düzeyine çekilmiştir.

Avustralya vergilerinin büyük bir bölümü ad-valorem olarak hesaplanmaktadır. Avustralya Gümrük Tarifesi, Armonize Sisteme dayanmaktadır. Bazı durumlarda, anti-damping ve karşılıklı alınan önlemler çerçevesinde ek vergiler de uygulanabilmektedir.

Avustralya'ya girecek ürünler, gümrük vergisi ve/veya katma değer vergisi (GST) ile diğer vergi veya ücretlere tabi olabilmektedir.

Avustralya, GSP (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi) kapsamında, DC ve DCS olarak gruplandırdığı gelişme yolundaki ülkelerden (Developing Countries) bazı ürünlerin ithalatında normal tarifeye göre daha düşük gümrük vergisi uygulamaktadır. Türkiye DCS grubuna giren ülkelerden biri olup, DC grubuna tanınan oran kadar olmasa da ülkemiz menşeli bazı malların ithalatında normal tarifeden daha düşük gümrük vergisi alınmaktadır.

Tarife Taviz Programı, bazı şartlar altında, bazı ürünlerin gümrük vergisinden muaf olarak veya indirimli vergi uygulanarak ithal edilmesine imkân vermektedir. İthalatçılar, iç piyasada üretilen aynı veya benzer ürün bulunmaması durumunda, ithal ettikleri ürünler için vergi iadesi talebinde bulunabilmektedirler. Bu program ile tüketim malları üzerinden vergi alınmamakta, diğer mallar için ise %3 oranında vergi alınmaktadır.

The Project By-Law Programı da (PBS), Avustralya'da üretilen benzer ürünlerin bulunmaması halinde, tarım ve altyapı gibi önemli projelerde kullanılmak üzere ithal edilen sermaye mallarının gümrüksüz

ithaline izin vermektedir. Bu durumda ithal edilecek ekipmanların toplam değerinin 10 milyon AUD veya 5 milyon ABD dolarından fazla olması gerekmektedir.

İthalatçılar tarafından ödenecek gümrük vergisi, Avustralya Gümrük Tarifesi kapsamındaki ürün gruplarına göre tespit edilmektedir.

Gümrük komisyoncularına, ayrıca elektronik giriş imkanından yararlanma olanağı da verilmektedir. İthalatçıların, ithal işlemlerinde ve ürün sınıflandırmasında deneyimli olan gümrük komisyoncuları ile çalışması kendileri için büyük kolaylık sağlamaktadır.

Temmuz 2015'ten itibaren, yıllık cirosu 2 milyon Avustralya dolarından az olan firmalar için kurumlar vergisi oranı %30'dan %28 oranına çekilmiştir.

İnsan ve bitki sağlığı, tüketicinin ve çevrenin korunması gibi haklı temel gereklere dayandırılan ulusal standartlar ve karantina uygulamaları ülkeye mal girişini engellemekte, ithalat sürecini zaman zaman uzatabilmekte ve maliyetleri arttırmaktadır. Ayrıca, Avustralya'nın sıkı sınır güvenlik kontrolleri, detaylı ve karmaşık gümrük mevzuatı ve uygulamaları da piyasaya giriş koşullarını ağırlaştırmaktadır.

İthal edilen ürün, bir veya birden fazla vergiye tabi olabilmektedir. Bu vergiler, mal ve hizmet vergisi, lüks araba vergisi ve şarap eşitleme vergisinden oluşmaktadır.

a) Mal ve Hizmet Vergisi (Goods and Services Tax-GST): Bu vergi ithal edilen ürünlerin büyük çoğunluğuna uygulanmaktadır. Ancak ithal edilen bazı ürünler bu vergiden muaf tutulmuştur. Bu maddeler; temel gıda maddeleri, bazı tıbbi malzeme ve cihazlar, özürlüler tarafından kullanılacak arabalar, kıymetli metaller ve gümrük vergisi ayrıcalığı tanınan ürünlerdir. GST nin oranı %10'dur.

b) Şarap Eşitleme Vergisi-Wine Equalisation Tax (WET): Bu verginin alındığı alkollü içecekler: Köpüklü şarap ve alkolü artırılmış şaraplar dahil olmak üzere, üzüm şarapları; Marsala, vermut şarap kokteyli gibi üzüm şarabı ürünleri; Diğer meyve ve sebze şarapları; Cider ve Perry; Bal likörü ve hatır (sake). Bu vergi, şarabın toptan satış fiyatı (national wholesale price) üzerinden %29 oranında alınmaktadır.

c) Lüks Araba Vergisi-Luxury Car Tax (LCT):

Lüks Araba Vergisi, dokuz kişiden ve iki tondan daha az yük taşımak için imal edilen ve değeri 57.180 AUD'nı aşan motorlu araçlara uygulanmakta olup vergi oranı %33'tür.

Avustralya'da ithalatı yasak olan veya bazı kısıtlamalara tabi tutulan ürünler bulunmaktadır. Bunlar; bazı hayvanlar, deniz ürünleri ve bitkiler ile bunların ürünleri, resmi amblem ve işaretler taşıyan ürünler, kimyasallar, radyoaktif maddeler gibi sağlık açısından tehlike oluşturacak maddeler, yanlış veya insanları yanıltacak işaret ve ambalajlı ürünler, ticari marka veya telif haklarını ihlal eden ürünler, kültürel mirasla ilgili bazı ürünler, ozon tabakasını inceltici maddeler, silahlar, narkotik ve fizyoterapi ürünleri, sansür kontrolüne tabi ürünlerdir (Ticaret Bakanlığı, 2018).

3.2. Türkiye

Türk Vergi Sistemi; Tanzimat'tan 1950 yılına değin genellikle Latin (Fransa) ekolünün etkisinde kalmış, 1950 yılından sonra "gelire" ve "beyana" dayalı çağdaş bir vergi sistemini benimsemiştir.

Türk Vergi Sistemi'nin temel özellikleri "en fazla vergi gelirinin sağlanması, vergi yükünün adil dağılması, ekonomik kalkınmanın ve sosyal adaletin sağlanması" gibi amaçları içermektedir.

Türk Vergi Sistemi'nde mevcut vergiler;

Gelir üzerinden alınan vergiler: Gelir vergisi, Kurumlar Vergisi,

Harcamalar üzerinden alınan vergiler: Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Gümrük Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri V., Damga Vergisi, Değerli Kâğıtlar Vergisi, Harçlar Vergisi.

Servet üzerinden alınan vergiler: Motorlu Taşıtlar Vergisi, Emlak Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi.

Genel olarak Türk Vergi Sistemi, kayıt dışılığı önlemede aciz kalmaktadır. Bunun nedeni sahte ve içeriği itibari ile yanıltıcı belge kullanımının yaygın olması olduğu gibi, vergi sisteminin harcama ve tasarrufların kaynağının tespitini sağlayacak yapıya sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Vergi

mevzuatının sık sık değişmesi de sistemi karmaşık hale getirmekte, uyum sorunu yaratmaktadır. Vergi sisteminin para akışını kavrama yoluna gitmesi gerekirken malı takip etmesinin de vergilendirmede zafiyete yol açtığı görülmektedir. Vergi cenneti ülkelerin tespit edilerek yayınlanmamış olması vergileme kaynaklarının azalımına ve vergi gelirlerinin kavranamamasına yol açmaktadır.

Türkiye, OECD ülkeleri arasında, vergi yükü en az olan ülkelerdendir.

Türkiye, elde edilen vergi gelirleri için harcanan tutarların en düşük seviyede gerçekleştiği bir ülke görünümündedir.

Gelir üzerinden alınan vergilerin payı dolaylı vergilere kıyasla oldukça düşüktür. Bu durum vergi sisteminin gayri adil olmasına yol açmıştır. Ayrıca gelir üzerinden alınan vergiler içinde de beyana dayalı vergilerin payı yok denecek kadar azdır.

Gelir üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının düşük olmasının nedenlerinden bazıları şu şekilde belirtilebilir;

►Gelir üzerinden alınan vergilerde istisna ve muafiyetler vergi dışılığı artırmaktadır. İstisna ve muafiyetlerin çokluğu, mevzuatı karmaşık hale getirmekte, vergi kaybına sebebiyet vermektedir. 2015-2019 yıllarında istisna ve muafiyetler nedeniyle devletin vazgeçtiği ve vazgeçeceği vergi geliri tutarları aşağıdaki gibidir;

Tablo 6: 2015-2019 Yıllarında Devletin Vazgeçtiği ve Vazgeçeceği Vergi Geliri Tutarları (Milyar TL)

YILLAR	VAZGEÇİLEN VERGİ GELİRİ	BÜTÇE AÇIKLARI
2015	79	----
2016	90	29
2017	102	47
2018	114	72
2019	126	80

Kaynak: İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2019, s.1-7.

Etkin ve yaygın bir vergi denetimi yapılamamaktadır. Vergi denetimlerinin düşük düzeyde kalması vergi kayıp ve kaçağını teşvik edici rol oynamaktadır.

►Gelir vergisinde basit usulde vergilendirme esası sistemi bozucu etki yaratmakta, vergi kaybına yol açmaktadır. Basit usulde vergilendirilen 774 bin mükelleften sadece 226 milyon TL tahsilat yapılmış olup, kişi başına düşen vergi aylık 25 TL'yi bulmamaktadır. Oysa 2017'de Damga Vergisinden 15 milyar TL, harçlardan ise 20 milyar TL olmak üzere toplam 35 milyar TL tahsilat yapılmıştır.

►Alt gelir gruplarından, yoksulluk, açlık sınırında geliri olanlardan vergi alınması vergiye karşı direnci artırmaktadır. Açlık sınırında, yani ayda eline 2 bin TL geçen bir kişi, gelirini eksiksiz olarak beyan ederse adına ayda 336 TL Gelir Vergisi düşmektedir. Yoksulluk sınırında, yani ayda 6 bin TL geliri olan bir kişinin ayda 1.360 TL Gelir Vergisi ödemesi gerekecektir. İnsanların temel ve zaruri ihtiyaçlarını karşılamadan önce vergi ödemesini öngören bu sistem kayıt dışılığı teşvik etmektedir. Buna karşılık astronomik ücretler alan futbolcular, %15-%10-%5 oranlarında vergilendirilmektedir. Ücretlilerin vergi ve sigorta primleri miktarı çok yüksektir. 2019 yılı için belirlenen asgari ücretin net tutarı 2.020 TL olmasına karşılık, işverene maliyeti 3.000 TL'yi aşmaktadır.

►Sermaye gelirleri ya hiç vergilendirilmemekte ya da düşük oranda vergilendirilmektedir. Repo, mevduat faizi, hazine bonosu gibi sermaye gelirleri, %10 ila 15 arasında vergilendirilirken, borsa kazançlarında tevkifat oranı sıfırdır.

►Kurumlaşma oranının düşük belirlenmesi, Kurumlar Vergisi tutarının kazanç üzerinden alınan vergi gelirleri içindeki payının düşük kalmasına yol açmaktadır. Kurumlar Vergisi'nin bankalar ve birkaç bin büyük şirket tarafından ödendiği görülmektedir.

Dahilde alınan katma değer vergisi, belli sektör ve kişiler tarafından ödenmektedir ve tabana yaygın değildir. Bu durum katma değer vergisi yükünün belli kişiler üzerinde kaldığının bir göstergesidir. 2017 yılında, 2,5 milyon mükellef 55 milyar TL ödemiştir. Yaklaşık 1,5 milyon mükellef, 167 milyar TL Devreden KDV beyan etmiştir. Bu durum; zararına satış, stok artışı, yatırım malı alımı, istisna ve muafiyetlerden yararlanılması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Satışların belgesiz olması veya sahte fatura kullanılması ise asıl nedendir. Katma değer vergisi iadelerinde hazineye intikal etmeyen

vergilerin iade edildiği görülmektedir. Bu durum, katma değer vergisi kayıplarına yol açmaktadır. Söz konusu yılda sadece ihracat nedeniyle 32 milyar TL KDV iadesi gerçekleştirilmiştir. Bu şekilde, dahilde alınan KDV tutarının %60'ı iade edilmiş olmaktadır. Bu durum hazineye girmeyen vergilerin iade edildiği görüşünü destekleyen bir durumdur. Tahakkuk eden dahilde alınan KDV'nin ancak %49'unun tahsil edilebilmiş olması da önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüldüğü gibi, Türk Vergi Sistemi kayıt dışılığı önlemekte acizdir, gayri adildir ve kamu harcamalarının finansmanında yetersiz kalmaktadır. Vergi gelirlerinin kamu harcamalarını karşılayamadığı, bütçe açıkları ile ilgili aşağıdaki Tablo 7'de açık olarak anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Bütçe Açıkları (Milyar TL)

YILLAR	BÜTÇE AÇIKLARI	ARTIŞ ORANI (%)
2016	29	----
2017	47	62
2018	72	53
2019	80	11

Kaynak: İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2019, s.1-7.

Son iki yılda bütçe açıklarında bir sıçrama görülmektedir. 2019 yılı açığı düşük gibi görülüyor ise de bu rakamın tahmin olduğu hatırlanmalıdır. Bütçe açıklarındaki bu artış, faiz giderlerini de hızla yükseltmektedir. Şöyle ki,

Tablo 8: Faiz Giderleri (Milyar TL)

YILLLAR	ÖDENEN FAİZ GİDERLERİ	FAİZ GİDERİ ARTIŞ ORANI (%)
2017	56	---
2018	76	35
2019	117	54

Kaynak: İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2019, s.1-7.

Ödenen faizlerin boyutunu daha iyi anlamak için, bu tutarlar bayana dayalı Kurumlar ve Gelir Vergisi tahsilatı ile mukayese edilerek Tablo 9 hazırlanmıştır.

Tablo 9: Faiz Giderlerinin, Kurumlar ve Gelir Vergisi (beyana dayalı) Tahsilatı ile Mukayesesi (Milyar TL)

YILLAR	FAİZ GİDERİ	KURUMLAR VERGİSİ	GELİR VERGİSİ	TOPLAM VERGİ	FAİZ/VERGİ %
2017	56	53	5	58	96
2018	76	70	7	77	98
2019	117	79	8	87	134

Kaynak: İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2019, s.1-7.

Tablo 9'dan da anlaşılacağı üzere, 2017 ve 2018'de ödenen faiz tutarı, Kurumlar Vergisi ve beyana dayalı Gelir Vergisi tahsilatına yakındır. 2019'da ise, faiz ödemeleri söz konusu vergilerin tahsilatını aşacaktır (İstanbul Yeminli Mali Müşavirler Odası, 2019, s.1-7).

17 Temmuz 2019 tarihinde yasalaşan 7186 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'la; varlık barışı uygulaması yeniden getirilmiştir (Resmi Gazete, 2019).

Dijital Hizmet Vergisi, Konaklama Vergisi, Değerli Konut Vergisi, gelir vergisi tarifesine yeni dilim ve oran eklenmesi gibi düzenlemeleri de içeren Dijital Hizmet Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifinin 31 maddesi, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, 2019).

4. AVUSTRALYA VE TÜRK VERGİ SİSTEMLERİNİN SOSYOEKONOMİK YÖNDEN KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ

Avustralya, OECD yaşam standartları indeksi verileri bağlamında Norveç'i takiben dünyanın ikinci en yüksek yaşam standardı olan ülkesi olarak değerlendirilmektedir. Avustralya, Dünya Bankası verilerine göre 2015 yılında kişi başına düşen GSYH açısından 6. sırada, Dünya Ekonomik Forumu Küresel Rekabet Endeksi' ne göre 21. sırada ve 2016 Beşerî Sermaye Endeksi'ne göre 18. sırada yer almaktadır. Avustralya ekonomi ve ticaret politikaları son derece liberal, uluslararası kriz ve olağanüstü doğa olaylarına karşı direnci yüksek ve esnektir.

Türkiye ve Avustralya arasında tarihi bağlar çok eskilere dayanmakta, ekonomik ve ticari ilişkiler yıllar itibariyle giderek artan bir gelişme kaydetmektedir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2015 yılında %13,9 oranında azalarak 1,0 milyar USD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Avustralya resmi verilerine göre ise, Avustralya doları bazında 2014 yılında 1,25 milyar dolar olan toplam ticaret hacmi, %2,6 oranında artarak 2015 yılında 1,28 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir (Avustralya Eğitim Dünyası, 2019).

Avustralya, Türkiye ve OECD ülke ortalamaları ekonomik açıdan farklı göstergelerle karşılaştırıldığında;

Tablo 10: Karşılaştırmalı Ekonomik Veriler

	Türkiye	Avustralya	OECD ortalaması
GDP (2019) (Normal)[1]	$ 763.71 billion	$ 1.376,26 billion	$ 1.422 billion
GDP Per Capita (OCT 2019) (Nominal) [1]	$ 8.958 US	$ 53.825 US	$ 38.283 US
Gini Katsayısı[2]	0,40	0,33	0,33
Toplam Nüfus (2019)[4]	83.920.315	25.349.848	37.150.000
Total tax revenue (OCT 2019) (million)[6]	$ 9.428.067	$459.085	34.26 (%0f GDP)
İşsizlik Oranı (%)[5]	14,2	5,2	5,3
Toplam Vergi Yükü % (2018)	19,8	22,21	15,88
Toplam Dış Borç Stoku (reel US$) (2017)[3]	500.162.841.530	403.691.803.279	……
Bütçe Açığının GSMH ya oranı % (2017)[4]	-2,34	-1,49	……
Kamu harcamalarının GSMH ya oranı % (2017)[4]	33,82	36,43	……
Kamu Borcunun GSMH oranı % (2017)[4]	28,26	40,67	……

Kaynak: [1] URL 3, URL 4., URL 12. [2] URL 15 [3] En güncel veri olarak URL 10 [4] URL 8. [5] URL 9. [6] URL 13.

- Türkiye'nin GSYH'si Avustralya ve OECD ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.

- Refah seviyesi göstergelerinden olan GSYH'nin toplam nüfusa bölünmesiyle elde edilen Kişi Başına Düşen GSYH, Türkiye'de oldukça düşük olup, Avustralya Kişi Başına Düşen GSYH'nin yaklaşık 1/5'i kadarken, OECD ortalamasının yaklaşık 1/3'ü kadardır.
- Yüzölçümünün genişliği bakımından dünyanın en büyük 6. ülkesi olan Avustralya'nın nüfusu OECD ortalamasının altında ve Türkiye nüfusunun hemen hemen 1/3'i kadardır.
- Toplam vergi yükü Türkiye ve OECD ortalamasının oldukça üstünde olan Avustralya'nın toplam vergi gelirleri de Türkiye ve OECD ortalamasının oldukça üstündedir.
- Söz konusu farkların tarihi, kültürel ve siyasal nedenlerle devlete yüklenen fonksiyonlarla ilişkili olduğu açıktır. Dolayısıyla toplam vergi yükünün ekonomik gelişmişlikten ziyade başka faktörlere bağlı olduğu ve tek başına olumlu veya olumsuz değerlendirilemeyeceği ifade edilebilir. Örneğin ABD'de uygulanan liberal politikalar devletin ekonomideki payını sınırlarken vergi gelirlerine de buna paralel bir etki yaptığı ifade edilebilir (Kılıçarslan, 2017).
- Lorenz eğrisi, nüfus ve gelir dağılımının kümülatif toplamları arasındaki ilişkiyi gösteren ve gelir dağılımındaki adaletsizliği inceleyen bir eğridir. Bu eğri sayesinde ülkeler ve zamanlar arasında karşılaştırma yapmayı olanaklı kılan Gini katsayısı hesaplanmaktadır. 0 ve 1 arasında bulunan bu sayı 0'a yaklaştıkça daha adil, 1'e yaklaştıkça daha adaletsiz bir gelir dağılımı olduğunu göstermektedir (Kirmanoğlu, 2014: 204-205). Tablodan Gini Katsayısı karşılaştırmalarına bakıldığında da görüleceği üzere Türkiye'de Avustralya ve OECD ortalamasına göre daha adaletsiz bir gelir dağılımı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan her iki ülke de gelir dağılımında adalet için kullanılan mekanizmalardan birisi olan artan oranlı gelir vergisi yapısına sahiptirler. Artan oranlı vergiler gelirdeki artışla birlikte ortalama vergi yükünün arttığı vergilerdir. Gelir arttıkça gelirin marjinal faydasının giderek azaldığı varsayımıyla yüksek gelir grubunun vergi yükünün, düşük gelir gruplarına göre daha fazla olması gerekliliğine dayanan bir maliye politikası aracıdır (Akalın, 2000, s. 321). Aşağıda güncel verilerle iki ülkenin artan oranlı gelir vergisi yapısı karşılaştırılmıştır;

Tablo 11: Güncel 2019 Avusturalya'da Gelir Vergisi Oranları

Vergiye Tabi Gelir	Artan Oranı
0 - 18,200 AUD	0
18.201 AUD - 37.000	19%
37.001 - 87.000	Vergilendirilebilir gelirlerde 3,572 +%32,5 AUD
87.001 - 180.000	Vergilendirilebilir gelir üzerinde 19,822 + %37
180,001 AUD ve üstü	Vergilendirilebilir gelir üzerinden 54,232 + %45

Kaynak: ATO (Australian Taxation Office). 2019.

Tablo 12: Güncel 2019 Türkiye'de Gelir Vergisi Oranları

Vergiye Tabi Gelir	Artan Oranı
18.000 TL'ye kadar	%15
40.000 TL'nin 18.000 TL'si için 2.700 TL, fazlası	%20
98.000 TL'nin 40.000 TL'si için 7.100 TL, (ücret gelirlerinde 148.000 TL'nin40.000 TL'si için 7.100 TL), fazlası	%27
98.000 TL'den fazlasının 98.000 TL'si için 22.760 TL, (ücret gelirlerinde 148.000 TL'den fazlasının 148.000 TL'si için 36.260 TL), fazlası	%35

Kaynak: T.C. Gelir İdaresi Başkanlığı, 2019a.

Dar gelirli kesimin az; yüksek gelirli kesimin yüksek vergilendirilmesi için artan oranlı bir vergi tarifesinde, tarifede yer alan en küçük oran ile en büyük oran arasındaki fark olan yükseklik farkının fazla olması gerekir. Aksi halde vergi sisteminde artan oranlılık etkisini kaybeder ve gelir dağılımında adalet için istenilen sonuçlara ulaşılamaz. Diğer yandan gelir dağılımında adalet için dilim aralıklarının genişletilerek dilim sayısının arttırılması ve ilk dilimlerde daha yatay, üst dilimlere doğru daha dikey bir artan oranlılık gereklidir (Balseven, Aşcı Özer, 2018, s. 67). Yukarıdaki karşılaştırmalı gelir vergisi yapısındaki artan oranlılık göz önüne alındığında, Tablo 12 ve Tablo 13'te görüldüğü üzere Türkiye'de yükseklik farkı (%35-%15) 20 iken, bu fark Avustralya'da ilk (%45-%0) 45'dir. Dar gelirli kesimden daha az, yüksek gelirli kesimden daha fazla vergi alınmasını sağlayan Avustralya vergi sistemi bu açıdan bakıldığında gelir dağılımında adalet bakımından daha etkin bir maliye politikası aracı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Konuya bir de vergi sistemlerinin yapısına dair göstergelerle bakıldığında Tablo 14'teki veriler ortaya çıkmaktadır.

Tablo 13: 2017 Yılı Temel Vergi Türlerinin GSYH içindeki % Payları

	Mal ve Hizmet Vergilerinin GSYH İçindeki % Payı	Gelir ve Kardan Alınan Vergilerin GSYH İçindeki % Payı	Sosyal Sigorta Primlerinin GSYH İçindeki % Payı
Türkiye	10,8	5,3	7,3
Avustralya	7,5	15,9	0,0
OECD ortalaması	11,0	11,3	9,2

Kaynak: URL 16

Tablo 14 "**Karşılaştırmalı Ekonomik Veriler"** tablosunda (Tablo 11) **"Toplam Vergi Yükü %"** oranlarıyla birlikte düşünüldüğünde, Türkiye'de mal ve hizmetler için ödenen vergilerin, yani dolaylı vergilerin GSYH içerisindeki payının, dolayısıyla da toplam vergi gelirleri içerisindeki payının, Avustralya vergi sistemi içerisindeki payından oldukça fazla olduğu sonucunu vermektedir. Avustralya'daki vergi tabanının tamamen zıttını sunan Tablo 14, Türkiye'de dolaylı vergilerin toplam vergi gelirlerinin içindeki payının yaklaşık %70'ler civarında olduğu sonucunu vermektedir.

Çoğunlukla harcamalar üzerinden alınan dolaylı vergiler, gelirlerinin büyük bir kısmını ya da tamamını ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla harcamak zorunda olan düşük gelirli grubun üzerine baskı

yapmaktadır. Dolayısıyla toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerinin payının yüksek olması, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri artırarak ekonomik ve sosyal hayat üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Diğer taraftan çeşitli vergi göstergeleri kullanılarak ampirik olarak ülkelerin vergi ödeme kolaylığına dair karşılaştırmalı sonuçlar veren Dünya Bankası'nın 2019'da yayınladığı "Doing Business" Raporu verilerine göre Avustralya ve Türkiye için çıkan scor Tablo 14'teki gibidir;

Tablo 14: Ödenen Vergiler-Avustralya-Türkiye

Indicator	Australia	OECD High İncome	Best Regulatory Performance
Payments (number per year)	11	11.2	3 (Hong Kong SAR China?
Time (hours per year)	105	159.4	49 (Singapore)
Total tax and contribution rate (% of profit)	47.4	39.8	26.1 %(32 Economies)
Postfilling ,ndex (0-100)	95.34	84.41	None in 2017/18

Indicator	Turkey
Payments (number per year)	10
Time (hours per year)	170
Total tax and contribution rate (% of profit)	40.9
Postfiling index (0-100)	50.00

Kaynak: URL 16, URL 18

Karşılaştırmalı olarak bakıldığında, her ne kadar Türkiye, Dünya Bankası'nın yayımladığı en çok ilerleme kaydeden 10 ülke arasında gösteriliyor olmasına rağmen Avustralya'nın oldukça gerisinde kalmaktadır (URL 18).

Verginin yapısından, toplumsal refaha kadar birçok konuda önemli bir diğer makroekonomik gösterge ise enflasyon oranlarıdır. Ekonominin önemli problemlerinden birisi olan genel fiyat düzeyindeki sürekli artışlar olarak tanımlanan enflasyon, özellikle dar gelirle geçinen kesimin harcanabilir gelirinde reel bir azalmaya neden olmaktadır.

Tablo 15: Tüketici Fiyat Endeksine Göre Enflasyon Oranları*

Yıllar	Avustralya	Türkiye	OECD Ortalaması
1995	4,6	89,1	4,0
2000	4,5	54,9	3,0
2005	2,7	8,2	2,4
2010	2,9	8,6	1,8
2015	1,5	7,7	0,3
2016	1,3	7,8	0,4
2017	1,9	11,1	1,8

Kaynak: URL 1

Türkiye'de her ay açıklanan ve Avustralya'da üç ayda bir açıklanan yıllık enflasyon oranları Tablo 16'da karşılaştırılmaktadır. Son 25 yılın gözlemlendiği tablodan çıkan sonuç Avustralya ve OECD ülkelerinin yıllık enflasyon ortalamaları yıllar itibariyle düşme eğilimi gösterirken, Türkiye'de fiyatlar genel seviyesindeki artış oldukça yüksektir. Bu durum alım gücünü azaltarak Türkiye'de ekonomik refahı olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu noktada asgari ücret karşılaştırması yapmak da iki ülke arasında önemli bir karşılaştırma olarak karşımıza çıkmaktadır. 2019 güncel verilere göre dünyada en yüksek asgari ücret aylık $ 2,389.9 US ile Avustralya'da uygulanmaktadır. Türkiye'de ise asgari ücret $ 485.9 US olarak dünya genelinde uygulanan asgari ücret listesi raporunda son sıralarda yer almaktadır (URL 9).

Ayrıca ülkelerin beklenen yaşam süresi, eğitim seviyesi ve kişi başına düşen milli geliri, gelir dağılımında eşitsizlikler ve daha pek çok kriterin kıyaslandığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan ve her yıl 189 ülkenin değerlendirildiği İnsani Gelişme Endeksi sonuçlarına bakıldığında yukardaki açıklamaları destekler nitelikte sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu endekse göre Türkiye, 64'üncü sırada yer alırken Avustralya 3. sırada bulunmaktadır (İnsani Gelişme Vakfı, 2018).

5. SONUÇ

Avustralya ve Türkiye'nin sosyal, siyasal ve ekonomik durumuna kısaca değinilen ve ardından vergi sistemlerinin özelliklerinden bahsedilen ve gelir vergisinde adalet açısından Türkiye ve Avustralya'nın vergi sistemlerinin sosyoekonomik yönden kıyaslandığı bu çalışmanın sonuçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür;

Avustralya sosyoekonomik açıdan bakıldığında Türkiye'den daha fazla gelişmiş bir ekonomidir ve vergi sistemini daha düzgün yönetme kapasitesine sahip liberal bir ülke kategorisindedir.

Türkiye ekonomik büyüme ve toplumsal refah göstergeleri açısından Avustralya ve OECD ülke ortalamalarının çok gerisinde kalmakta ve gelişmekte olan ülkeler kategorisinde değerlendirilmektedir. Bu geri kalışın başlıca nedenleri ise; Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasal şartlarıdır.

Türkiye'de yüksek enflasyon, işsizlik ve borç oranları, düşük büyüme oranları ve adil gelir dağılımını sağlamada yetersizlik olgusu, dolaylı vergi oranlarının yüksek oluşu ve vergi yapısındaki aksaklıklar, Türkiye'nin Avustralya'ya göre düzgün yapılandırılamamış bir sosyoekonomik yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Ekonomi politikalarının düzgün yönetimi için kullanılabilecek en etkin maliye politikası araçlarından birisi ise vergilerdir. Çünkü vergiler devlet ve ekonomik aktörler arasında ilişkinin en yoğun olduğu müdahale kanalıdır. Ancak Türk Vergi Sistemi'nin aksaklıkları, eksiklikleri ve karmaşıklığı bu müdahale aracının etkin şekilde kullanılamamasına neden olmaktadır. Nihayetinde Türkiye; demokratik ve katılımcı bir siyasal rejimle, fırsat eşitliği sağlayan, gelir dağılımındaki uçurumları engelleyen, çalışma isteğini arttıran, yeni istihdam alanları konusunda teşvik edici, dolaysız vergilere ağırlık vererek vergi gelirlerini tabana yaymayı başaran, zayıfları koruyan, ama bunu yaparken de etkinliği sarsmayan sistemli vergi politikaları üretmelidir. Aksi taktirde ülkemiz bir yandan Avustralya gibi diğer ülkelerin gerisinde kalırken diğer yandan da toplumsal huzursuzluklarla karşılaşacak ve krizlerle yüzleşmek zorunda kalmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

AİLE ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI (2019). Erişim adresi: https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/asgari-ucret/

AKALIN, G. (2000). *Kamu Ekonomisi*, Ankara: Akçağ.

AUSTRALIAN TAXATION OFFICE [ATO] (2019). İndividual İncome Tax Rates**.** Erişim adresi**:** https://www.ato.gov.au/Rates/Individual-income-tax-rates/

AVUSTRALYA EĞİTİM DÜNYASI. (2019). Avustralya Hakkında Genel Bilgiler. Erişim adresi: https://www.auegitim.com/avustralya/avustralya-hakkinda-genel-bilgiler/

BALSEVEN, H. ve AŞÇI ÖZER, S. (2018). Bölüşüm İlişkilerinde Adaletin Sağlanmasında Gelir Vergisinin Rolüne Dair Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *İktisat ve Toplum Dergisi*, 98: 61-69.

CENİKLİ ve ŞAHİN. (2013). Türk Gelir İdaresinde Otomasyon Projeleri. Erişim adresi: https://www.journalagent.com/iuyd/pdfs/IUYD_4_1_36_50.pdf.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI (2019). Ülke Künyesi. Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa

EGE BÖLGESİ SANAYİ ODASI [EBSO]. (2018). 2017 Yılında Dünya ve Türkiye Ekonomisi, 2018 Yılından Beklentiler. Erişim adresi: https://ebso.org.tr.

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI [GİB] (2019a). 2019 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. Erişim adresi: https://gib.gov.tr.

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI [GİB] (2019b). 2018 Yılı Performans Programı. Erişim adresi: https://gib.gov.tr.

HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI (2018). *Yıllık Ekonomik Rapor*. Erişim adresi: https://ms.hmb.gov.tr.

İNSANİ GELİŞME VAKFI (2018). İnsani Gelişme Endeksi 2018 açıklandı, Türkiye 64. Sırada. *İNGEV Haberleri,* 18.09.2018.

İSTANBUL YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLER ODASI (2019). Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Eleştiri Konuları ve Çözüm Önerileri. Erişim adresi: https://istanbulymm.org.tr.

KILIÇARSLAN, H. (2017). Türkiye'de Vergi Yükünün Değerlendirilmesi: OECD Ülkeleri ile Karşılaştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2: 33-51.

KİRMANOĞLU, H. (2014). *Kamu Ekonomisi Analizi*. İstanbul: Beta.5.B.

KUMRULU, A. G. (1979), Vergi Hukukunun Bir Kısım Anayasal Temelleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-4: 147-162.

GERÇEK, A. (t.y.). Çağdaş Eğilimler Çerçevesinde Türkiye'de Vergi İdaresinin Otomasyonuna Yönelik Çalışmaların Değerlendirilmesi. Erişim adresi: http://www.muhasebetr.com/ makaleler/004/

RESMİ GAZETE (2019). 09.07.2019 Tarih ve Mükerrer 30836 Sayılı. 7186 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. Erişim adresi: https://www.resmigazete.gov.tr.

ŞENOL, S. (2019). *2019 Yılı Ekonomik Görünüm Raporu*. Alternatifbank Ekonomik Araştırmalar Bölümü. Erişim adresi: https://alternatifbank.com.tr.

T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI (2019). Avustralya Ülke Künyesi. Erişim adresi: http://www.mfa.gov.tr/avustralya-kunyesi.tr.mfa, (Erişim Tarihi; 28.04.2019).

T.C. GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI (2019). Gelir Vergisi Tarifesi 2019. Erişim adresi: https://www.gib.gov.tr/node/346. (Erişim Tarihi; 28.04.2019).

T.C. SİDNEY BAŞKONSOLOSLUĞU TİCARET ATAŞELİĞİ (2016). *Avustralya'nın Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye İle Ekonomik – Ticari İlişkileri.* Erişim adresi: https://www.kutso.org.tr/wp-content/uploads/2017/06/Avustralya-%C3%9Clke-Raporu-2015.pdf.

TİCARET BAKANLIĞI (2018). Dış Ticaret Politikası ve Vergiler. Erişim adresi: https://ticaret.gov.tr/ yurtdisi.../avusturalya/avustralya/.../dis-ticaret-politikasi-ve-vergile...

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GENEL KURULU (2019). 24.10.2019 Tarih ve 2/2312 Numaralı Dijital Hizmet Vergisi Kanunu İle Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi. https://www.tbmm.gov.tr/develop/ owa/kanun_teklifi_s_sd.uyenin_teklifleri?p_donem=27&p_sicil=7425. Erişim Tarihi: 01.11.2019.

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU [TÜİK] (2019). Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine ve Hanehalkı Tipine Göre Yoksul Sayıları ve Yoksulluk Oranı, 2017, 2018. Erişim adresi: http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBArama.do. Erişim Tarihi: 03.11.2019

URL 1. https://profile.id.com.au. Erişim Tarihi: 02.11.2019.

URL 2. https://profile.id.com.au. Erişim Tarihi: 02.11.2019.

URL 3. https://databank.worldbank.org/data/source/world-development-indicators#. Erişim Tarihi: 31.07.2019.

URL 4. https://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-ranking.php. Erişim Tarihi: 11.08.2019.

URL 5. https://www.in2013dollars.com. Erişim Tarihi: 31.10.2019.

URL 6. https://www.ceicdata.com. Erişim Tarihi: 30.06.2019.

URL 7 Countryeconomy (2019a). Population. https://countryeconomy.com/ demography/population.

URL 8 Countryeconomy (2019b). Australia GDP. https://countryeconomy.com.

URL 9 Countryeconomy (2019c). Unemployment 2019. https://countryeconomy.com › Data › Labour.

URL 10 Global Puplıc Debt. (2019). Compare Country Debt. https://debtclock.s3.amazonaws.com/ index.html#debt+2016+o+au+tr+xx.

URL 11 ABS. (Australian Bureau of Statistics). (2018a). İndustry Sector of Employment. http://www.abs.gov.au. 11.07.2018.

URL 12 ABS. (Australian Bureau of Statistics). (2018b). Australian National Accounts: National Income, Expenditure and Product. https://www.ausstats.abs.gov.au/ausstats/meisubs.nsf/0/ 7F1A83D8EEABAF73CA2583B40018551F/$File/52060_dec%202018.pdf.

URL 13 ABS. (Australian Bureau of Statistics). (2019c). Total Taxation Revenue, By Level of Government and Category, https://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/0/9321627294FABEC FCA2583E80013F54C?Opendocument.

URL 14 Parliament Of Australia. (2019). Revenue. https://www.aph.gov.au.

URL 15 OECD. (2019a). Income Inequality. https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm.

URL 16 OECD. (2019b). Global Revenue Statistics Database. http://www.oecd.org/tax/tax-policy/global-revenue-statistics-database.htm.

URL 17 OECD.(2019c). Public Social Spending is High İn Many OECD Countries. https://www.oecd.org/ social/soc/OECD2019-Social-Expenditure-Update.pdf

URL 18 Doıngbusiness (2019). Economy Profile Turkey. http://www.doingbusiness.org/content/ dam/doingBusiness/country/t/turkey/TUR.pdf.

ATIFLARDA OLMAYAN VE SİLİNMESİ GEREKEN

~~Commodity. (2019). Australia. Erişim adresi: https://commodity.com/australia/~~

~~Avusturalya Konsolosluğu. (2019). Avusturalya Hakkında. Erişim adresi: http://www.avusturalyakonsoloslugu.com/avusturalya-hakkinda/~~

~~Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK). (2014). Avusturalya Bülteni. Şubat, Erişim adresi: https://www.deik.org.tr/uploads/avustralya-ulke-bulteni-2014.pdf.~~

~~Türkiye Ev Tekstili Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TETSİAT). (2018). *Avustralya Ülke Raporu*. Erişim adresi: https://www.tetsiad.org/files/raporlar/avustralya_ulke_raporu.pdf.~~